

KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI

Qurbonazarova Gulyuz Xushboq qizi

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi +998 90 005-68-85

Xalqimizda shunday hazil gap bor: “Har bir odamning ichida bir daho uxlaydi. va kundan-kunga tobora qattiqroq uxlamogda”. Ma’lum bo’lishicha, barcha daholar bolaligida o’z ijodidan zavq olish tajribasiga ega bo’lishgan. Ko’pincha ta’lim harakat usullarini, topshiriqlarni yechishning andozaviy yo’llarini yodlash va takrorlashdan iborat bo’lib qoladi. Bir xil harakatlarni zerikarli, qolipga solingan tarzda takrorlash bolalarda o’qishga bo’lgan qiziqishni yo’qotadi. Ko’pgina tadqiqotchilar maktab ta’limi jarayonida asosan xotira, idrok, tafakkur kabi ruhiy jarayonlar “mashq qildirilishi” ni, tasavvur va ijodiy tafakkurni rivojlantirishga yetarlicha e’tibor berilmasligini ta’kidlaydilar.

Tanqidiy fikrlash va ijodkorlik (ijodiy fikrlash) XXI asr o’quvchilarining eng muhim ko’nikmalaridan biri hisoblanadi. Ular boshqa asosiy layoqatlar bilan birgalikda haqiqiy hayotiy, kundalik va kasbiy vazifalarni hal qilish imkonini beradi.

“Texnologiya” fani ijodkor, serqirra shaxsni tarbiyalashda katta imkoniyatlar beruvchi ijodiy fandir. Pedagoglar bu imkoniyatlarni an’anaviy va noan’anaviy usullarga, o’zlarining kasbiy ijodlariga tayangan holda muvaffaqiyatli amalga oshiradilar.

Noodatiy fikrlay oladigan, yangi va nostandart narsalarni yarata oladigan ijodiy faol yoshlarni shakllantirish texnologiya o’qituvchisi faoliyatining asosiy yo’nalishlaridan biridir.

O’quvchilarda kreativlikni rivojlantirishning bir qancha shart-sharoitlari mavjud. Birinchisi, bolaning o’ziga yuqori baho berishi, ya’ni unda o’z kuchiga, aqliy imkoniyatlariga yetarlicha ishonch hosil qilish. “O’quvchining muvaffaqiyati ishning yakuni emas, balki uning boshlanishi bo’lishi kerak”. Ikkinchisi – tegishli psixologik iqlimni yaratish. Aynan pedagog bolada ijodiy qobiliyatlarning paydo bo’lishini doimo rag’batlantirishi kerak. Ammo kreativ qobiliyati yuqori darajada rivojlangan bolani tarbiyalash uchun qulay shart-sharoit yaratishning o’zi yetarli emas. Shuning uchun ham uchinchi shart – qattiq mehnat qilishdir. Qobiliyat “tayyor holda” berilmaydi, hatto gendan o’tuvchi qobiliyatlar mavjud bo’lganda ham mehnat hal qiluvchi rol o’ynaydi. To’rtinchisi – qiziqish. Majburlash ijodning dushmanidir. Shuning uchun faqat bola o’z xohishiga ko’ra ishtiyoq bilan ishlaydigan mashg’ulotlar natijani ta’minlaydi va bu holda qobiliyatlar tezroq shakllanadi. Beshinchisi – faol hayotiy pozitsiya. U tevarak-atrofga nisbatan tadqiqotchilik munosabatini uyg’otadi, narsa va hodisalarni to’laroq ko’rishga, ularga sinchiklab qarashga o’rgatadi.

Ijodiy topshiriqlarni bajarish ta’limda shaxsga yo’naltirilgan yondashuvning yorqin namoyon bo’lishidir, chunki ularni bajarishda o’quvchi nafaqat o’zining intellektual qobiliyatlarini namoyon qiladi, balki biror narsaga shaxsiy munosabatini

bildirishga majbur bo'ladi. Butun emotsional-hissiy soha faoliyatga qo'shilib ketadi. Ta'lim oluvchilar iloji boricha real ta'lim obyektlari bilan bevosita to'qnashishlari, ularni tahlil qilishlari, anglashlari, his qilishlari va shu ma'lumotlar asosida o'z ta'lim mahsulotini (model, g'oya, loyiha va boshqalar) yaratishlari kerak.

O'quvchilarning loyihalash faoliyati subyektli-ahamiyatli ideal yoki real mahsulotni yaratish jarayonida maxsus (kreativ) aqliy harakatlar va operatsiyalarni o'zlashtirishga qaratilgan.

O'quv ijodiy loyihasi – bu o'qituvchi rahbarligida o'quvchilarning ijodiy xarakterdagi amaliy vazifani hal qilish bo'yicha amalga oshiriladigan mustaqil ishidir (muammoni aniqlash, asosiy g'oyaning konstruktorlik va texnologik ta'minotidan tortib, uni moddiylashtirish va olingan natijalarni tahlil qilishgacha). Ijodiy loyihani bajarish natijasida o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ochish, keyinchalik o'quvchilar foydalanishi mumkin bo'lgan ko'plab g'oyalarni olish zarurati paydo bo'ladi.

Texnologiya fanida kreativlik shaxsning mudrab yotgan ijodiy qobiliyatlarini "uyg'otish" gagina emas, balki ularning rivojlanishi uchun sharoit yaratishga ham imkon beradi. Ijodiy qobiliyatlar asosida umumiy aqliy qobiliyatlar yotadi. Intellektual qobiliyatlarning yuqori darajada rivojlanganligi bolaning ijodiy qobiliyatlari ham yaxshi rivojlanganligini anglatmaydi. Shuning uchun, agar ta'lim darajasi past bo'lgan o'quvchilar tashabbuskorlik, ijodkorlik ko'rsatsalar, buni faqat qo'llab-quvvatlash kerak.

Kreativlikni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari Texnologiya fanini o'zlashtirishning maqsadlari quyidagilarni o'rganishdan iborat:

- o'z ijodiy qobiliyatlarini baholash va rivojlantirishning pedagogik usullari;
- ta'lim oluvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish va ixtirochilik masalalarini yechish ko'nikmalariga ega bo'lish uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalar;
- texnik sotsiumda bilimlar transformatsiyasi va bilimlar iqtisodiyoti davrida jamiyatning rivojlanish istiqbollari;
- zamonaviy ta'lim qadriyatlari, o'qitishning mohiyati va tuzilishi;
- o'quvchi bilan muloqot jarayoniga jonli ruh bag'ishlash uchun asos bo'ladigan va uning ijodiy salohiyatini ochish va ko'paytirishga qaratilgan umumiy yondashuvlar, tamoyillar, tavsiyalar;
- mamlakatimiz ta'lim tizimini rivojlantirish bilan bog'liq zamonaviy hujjatlar

Texnologiya fanida kreativlikni o'zlashtirish ta'lim va o'qitishning umumiy qonuniyatlari va yondashuvlarini anglash imkonini beradi, bundan tashqari, erkin va mustaqil shaxsning shakllanishi va rivojlanishi jarayoni ta'limdagi eng muhim narsani tashkil etishini tushunish imkonini beradi.

Kreativlikni o'rganish zarur bilim va ko'nikmalarni egallash imkonini beradi:

- ta'lim jarayonida shaxsning ijodiy qobiliyatlari va kreativligini o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishning umumiy qonuniyatlarini bilish, uning bilish va muloqotni o'z ichiga olgan faol o'quv faoliyati jarayonida o'zini namoyon etishi;
- kelgusida pedagogik amaliyotda ulardan foydalana olish va qo'llay olish.

Kreativlikni o'rganish natijasida pedagogning kompetentligi va yuqori professionalligi, avvalo, o'z-o'zini rivojlantirishga tayyorligi va har bir ta'lim oluvchi oldida ijodiy mehnat madaniyatiga va ijodiy vazifalarni hal qilish qobiliyatiga ega bo'lish imkoniyatini ochib berishdan iborat ekanligini o'zlashtirishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avazov G'oyibnazar Berdiyevich - "Texnologiya" fani o'qituvchilarida kreativ salohiyatni rivojlantirish ilm-fan va innovatsiya ilmiy-amaliy konferensiyasi in-academy.uz/index.php/si <https://doi.org/10.5281/zenodo.14829947>
2. Mamatova Nilufarxon Xursanali qizi, Mahmudova Muxtasar - "Texnologiya" fani darslarida o'quvchilarni kreativ shakllantirishda ta'lim texnologiyalari. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali 31-son 20.06.2024
3. Dusyarov X.CH., Qurbonazarova G.X., Jo'rayeva B. - Fanlararo bog'lanish orqali milliy hunarmandchilik "zardo'zlik san'ati tarixi" modulini o'tish metodikasi. Материалы международной научно-технической конференции, 7-8 февраля 2025 г., Термезский государственный педагогический институт
4. Qurbonazarova Gulyuz Xushboq qizi - "Xalq hunarmandchiligi texnologiyasi" modulini kreativ yondashuv asosida o'qitishning ilmiy-uslubiy asoslari mavzusidagi 70112301- "Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi" (texnologik ta'lim) magistr darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiyasi. Termiz davlat pedagogika instituti 2025-yil.
5. Qurbonazarov Suhrob Erkin o'g'li - Katta Quyosh Pechi E Conference Zone 177-180. 2022.
6. Qurbonazarov Suhrob Erkin o'g'li - "Shaffof quyosh panellari" - "Energiya va resurs tejankor innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishning dolzarb muammolari" respublika ilmiy-amaliy anjumani, Qarshi 2022.
7. Qurbonazarov Suhrob Erkin o'g'li - Atom batareyalari - kelajak batareyalari Journal integrated education and research ISSN 2181-3558 Volume 1, Issue 4. September 2022.
8. Qurbonazarov Suhrob Erkin o'g'li, Igamberdiyev A.A., Esanov J.A. - "Qayta tiklanuvchi energiya turlaridan foydalanish" - международный журнал "Экономика и социум" 2023, 12(115)-2
9. Qurbonazarov Suhrob Erkin o'g'li, Igamberdiyev A.A. - "Гравитационные батареи - будущее альтернативных источников энергии" - международный журнал "Научный импульс" 2023.